

Teus Dorrepaal

PRAAT ER MAAR NIET OVER

ROMAN

Een leven van
verwerping en
aanvaarding

Praat er maar niet over

Teus Dorrepaal

Praat er maar niet over

Een leven van verwerping en aanvaarding

Roman

KokBoekencentrum, Utrecht

ISBN 978 90 239 5596 2 (boek)
ISBN 978 90 239 5597 9 (e-book)
NUR 402

Ontwerp omslag: bij Barbara
Omslagbeeld: Lyn Randle / Trevillion Images
Lay-out en dtp binnenwerk: Gewoon Geertje

© KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

www.kokboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden

Een nieuw verhaal

*Herinneringen en flarden,
verbeeldingen van het vroeger,
dromen van weleer,
overleveringen van overal
proberen te verstaan,
weven tot verhaal van nu.
Putten uit verkleurde bronnen,
schetsen in coulissen van fantasie,
met andere woorden en lijnen,
een nieuwe werkelijkheid scheppen
van mensen, tijden, plaatsen,
verbindingen en gebeurtenissen.*

*Lees zo dit boek,
als spel van woorden en tijden.
Haar naam: een nieuw verhaal.*

*Oordeel niet, opdat u niet geoordeeld wordt.
Mattheüs 7:1*

Deel 1

Thuis

1959 - 1965

1

‘En toch zeg ik het niet; ik zeg het u nooit.’

Mart zag het gezicht van zijn moeder betrekken. Ze zocht oogcontact met zijn vader, die aan de andere kant naast hem zat. De stal van tante Marringje en oom Frederik was voor de gelegenheid mooi versierd. Aan het hoofd van de lange tafel, die gemaakt was van kaasplanken die op schragen waren gelegd, zaten Hein en juffrouw De Hoop, het trotse bruidspaar.

Zijn moeder had gevraagd: ‘Waarom zong je tijdens de kerkdienst vanmiddag niet mee met Psalm 68? Dat tiende vers is juist zo mooi.’

Eerst had hij gezwegen en toen zijn schouders opgehaald. Dichter bij zijn oor had ze toen op haar verleidelijke manier, een beetje lachend, gezegd: ‘Je weet best wel waarom. Je weet dat je alles kunt vertellen. En: eerlijk duurt het langst.’

‘Niet liegen, moeder,’ had hij gezegd, harder dan zijn bedoeling was.

‘Zoiets hoor je niet te zeggen tegen je moeder,’ had zijn vader rechts van hem gesnauwd.

Toen was hij bruusk opgestaan en had het er zomaar uitgegooid: ‘En toch zeg ik het niet; ik zeg het u nooit.’ Daarna was hij naar buiten gelopen.

De mensen die dichtbij zaten, keken even verbouwereerd op. Niemand kwam achter hem aan. Gelukkig maar. Hij liep een eindje het land achter de boerderij in. Hij voelde spijt opkomen. ‘Moeder meent het zo goed,’ mompelde hij. ‘Dat lieve

mens.' Dat hij zo moest uitvallen, juist op deze dag. En toch, dacht hij, was ik nu juist eerlijk, en dat mag dan weer niet. Al dat gelieg, de hele dag door. Overal leugens en geheimen. De wereld moet wel binnenkort vergaan, dat kan niet anders. Met een hoofd vol tobberijen liep hij even later terug. Hij keek door het stalraampje, naar het feest, naar de mensen die druk zaten te praten, te lachen of zich te vervelen.

Een jaar of zes geleden was het begonnen. Hij was acht jaar en zat in de klas bij juffrouw De Hoop. Destijds zag ze er al heel mooi uit, net als nu. Mooie lange rokken, van die slanke vingers, en ze rook altijd zo lekker. Heel anders dan zijn moeder, die bijna altijd een schort droeg en alleen op zondag wat eau de cologne op haar polsen bette. Juffrouw De Hoop kon ook prachtig zingen. Net een engel.

De maandagmorgen was op school het mooiste moment van de week. Dan moesten ze het psalmvers opzeggen dat ze thuis uit het hoofd hadden geleerd. Als de hele klas een beurt had gekregen liep juffrouw De Hoop naar het orgel om de psalm te spelen en te zingen. Een wonder was dat. Maar die ene keer was het anders gegaan. Ze hadden Psalm 68 vers 10 moeten leren. Twaalf regels. Toen hij de beurt kreeg, kon hij het zonder haperen opzeggen. 'Een tien, Mart, een tien!' en ze schreef het in haar schrift. Zijn wangen gloeiden. Toen ze achter het orgel zat, zei ze: 'Kom, kinderen, nu gaan we het zingen.' Uit volle borst zong hij mee. Maar de juffrouw dartelde er toch nog bovenuit. Hij had bijna moeten huilen, zo mooi was het. Maar toen, geheel onverwacht, zei ze: 'Dat was mooi, kinderen. We zullen het nog een keer doen, maar nu moeten Mart en Mien hun mond houden.' Toen is het begonnen, de twijfel, de angstige vraag of het voor hem ooit zou mogen gelden wat in de laatste drie regels van het lied staat: 'Hij kan en wil en zal in nood, zelfs bij het naderen van de dood, volkomen uitkomst geven.' De Heere kan wel uitkomst geven, zelfs in de dood, maar gold die belofte ook voor hem? Die gedachte was veel erger dan wat klasgenoten daarna weleens riepen: 'Mien en

Mart, een paar apart.' Hij moest er niet aan denken een paar met Mien te zijn. Het was geen wonder dat zij niet mee mocht zingen, ze kende het nooit uit haar hoofd.

Juffrouw De Hoop zat net nog naar hem te kijken. Zou ze het nog weten? Hij had het er toch zelf naar gemaakt? Dan had hij maar geen geheimen moeten bewaren en er daarna ook nog over liegen. Hij beet op de nagel van zijn duim, die toch al zo kort was. Het deed zeer.

Het werd donker. Binnen nam het lawaai toe. Hij stond op en ging naar het boenhok. De deur piepte akelig en kon niet goed dicht. Het hok was half over de sloot gebouwd, dan kon het melkgerei onderdak in het slootwater schoongemaakt worden.

Binnen zou vader wel een sigaar opgestoken hebben en zich zitten te ergeren aan de sterke verhalen van oom Adriaan. Er was altijd wel iets van ergernis tussen de broers, net als tussen hem en zijn oudere broer Leen. Die was ook niet uitgenodigd voor dit feest. Zijn vader en moeder wel, en oom Johannes, de ongetrouwde broer van oma, die zo lang hij zich kan herinneren, bij hen inwoonde op de boerderij. Waarom was hij altijd vrijgezel gebleven?

Lisa en kleine Michiel mochten ook niet op het feest komen. Waarom hij wel? Wat moest hij hier? Hij hoorde hier niet. Was dit ook zwijggeld of was het eerlijke vriendschap?

Hij trapte een steentje weg; het plonsde in het stoepwater. Hij voelde met zijn hand in het water, het donkere koude water. Hij schepte een handje water en slurpte een slok uit de kom van zijn hand. Wat deed hij hier? Daarbinnen was het feest en niemand wist dat hij hier stond. Opnieuw gaf het hem een prettig en geheimzinnig gevoel.

Als hij voor de kier van de deur ging staan kon hij de achterkant van de stal onderscheiden. Af en toe glipte er iemand door de achterdeur naar buiten. Hij begreep wel waarom. Dan viel er een bundel licht naar buiten en klonken de drukke stemmen door de avondstilte.

De kerk waar de trouwerij had plaatsgevonden, was misschien nog wel groter dan hun kerk in Hoog Waardenburcht. De dominee had gepreekt over Psalm 143. Hij wist het niet precies meer, maar de tekst was iets als: 'Uw Geest leidt ons in het goede land.'

Ja, dat geldt natuurlijk wel voor hen, voor het bruidspaar. Zij zullen wel geleid worden naar de hemel, want dat wordt toch bedoeld met 'het goede land'? Zij wel. Maar hoe kan dat nou? Zou de Heere vergeten zijn wat toen is gebeurd? Hij heeft Hem toch alles verteld? Zij wel en hij niet? En Hein, de bruidegom, die eerst zijn vaders knecht was en later familie werd, die ging met een groot en zondig geheim het huwelijk in.

'Mart, houd eens op met dat getob,' zei hij voor zich uit. Maar het stopte niet, het maalde door. Hij werd er mistroostig van. Zou juffrouw De Hoop het geweten hebben van zijn geheime droom? Mocht hij daarom niet meezingen? Hij had het aan niemand verteld.

Het was een vreemde en angstige, maar ook een heel mooie droom geweest. Ze waren op de ijsbaan, achter de koek-en-zopientent, Pieter de bakkersknecht en hij. Het sneeuwde. Pieter verkleedde zich en er was iets geweest wat hem dwong naar die verkleedpartij te kijken, iets in hemzelf.

'Vind je het mooi, jochie?' vroeg Pieter ineens. Pieter keek hem aan. De vrolijke kletsmaajor, noemde moeder hem altijd. 'Een rare, met rare kletspraatjes,' zei ze dan. En toch mocht ze hem wel. Wie niet? Hij was altijd vrolijk en niemand in de hele buurt kon schaatsen zoals Pieter. In de bochten en op de rechte einden – het was meesterlijk. Maar toen in die droom, toen Pieter hem aansprak, voelde hij zich betrappt en wilde hij snel weglopen, maar zijn voeten zaten vast aan het ijs en de sneeuw. Muurvast. Hoe hij ook wrikte, hij kreeg ze niet meer los.

'Nou, zeg eens, jochie: vind je het mooi?' vroeg Pieter weer. Hij had verlegen geknikt, alleen maar geknikt.

‘Ga maar lekker je gang, hoor; ik vind het niet erg,’ antwoordde Pieter, terwijl hij langzaam zijn strakke broek dichtknoopte.

Toen had Pieter hem plotseling opgepakt en op een slee gezet. Al schaatsend had hij hem in volle vaart vooruit getrokken over het ijs. Mensen stonden langs de kant te zwaaien en te juichen, alsof ze kampioenen waren. Als trotse en gelukkige opperheer had hij lachend teruggezwaaid. Feest alom. Harder en harder schaatste Pieter, rondje na rondje. Het ging zo hard dat de slee in de bochten even van het ijs loskwam.

Maar zo onverwachts als Pieter hem over de ijsbaan had getrokken, zo abrupt stopten ze ook weer, in de smetteloos witte sneeuw. Pardoes vloog hij van de slee, recht in de armen van de machtige schaatser. Met speels gemak ving Pieter hem op en drukte hem stevig tegen zich aan. Toen de mensen dat zagen, begonnen ze ineens te joelen en te schelden. Niet om hen aan te moedigen en toe te zwaaien, nee, ze waren boos, woedend zelfs. Ze riepen, ze schreeuwden en zwaaiden met gebalde vuisten. ‘Weg! Weg jullie! Weg, viezeriken!’ Ze bleven maar schreeuwen, en kwamen steeds dichterbij. ‘Weg! Weg jullie!’

Angstig had hij zich vastgeklemd aan de sterke Pieter. Samen sloegen ze op de vlucht, weg van de woedende mensenmassa. Ze holden naar een boerenschuur, en toen ze binnen waren, vergrendelde Pieter de deur met een dwarsbalk. Mart rilde over zijn hele lichaam en barstte in huilen uit. Hij sloeg zijn armen om Pieters hals. Pieter troostte hem, ritste zijn schaatsjack los en drukte hem stevig tegen zijn blote borst. Hij zei lieve woorden en kustte hem. Mart werd er rustig van en kustte hem terug, in de hals. Het voelde warm en veilig.

Buiten werd er geschreeuwd en op de deuren van de schuur gebonkt. ‘Weg jullie! Weg jullie! Weg!’ De mensen bleven schreeuwen en scanderen. ‘Weg! Weg jullie!’ Er bovenuit

hoorde hij het parmantige stemmetje van dominee Verrijn en de zangerige stem van pastoor Schutte, die nog maar kortgeleden met veel bombarie in de buurtschap was binnengehaald als nieuwe pastoor; hij had hem al eens horen spreken op het Oranjefeest. 'Weg jullie! Weg jullie, smeerlappen die jullie zijn!' Maar toen – hij had zijn oren gespitst en goed geluisterd – maakte zich langzaam uit het kabaal een melodie los en werd er gezongen, door kristalheldere stemmen, als van engelen: 'Veilig in Jezus' armen, veilig aan Jezus' hart; daar in Zijn teer erbarmen, daar rust mijn ziel van smart.' Een paar regels had hij meegezongen: 'Veilig in Pieters armen, veilig aan Pieters hart.' Hij was er vreselijk van geschrokken, dat hij de Heere Jezus en Pieter zo door elkaar haalde. Alles, alles was in de war geweest. Toen stierven de zangstemmen weg en maakten plaats voor een razend geschreeuw en gescaander, een ijselijk gebrul dat alles overstemde. 'Weg met hen, weg met hen!' Het kabaal was vreselijk, maar in de schuur bij Pieter had hij zich op een wonderlijke manier toch veilig gevoeld. En toen riepen ze: 'Steek de schuur in brand. Ze moeten verbrand worden! Ze horen in de hel, die smeerlappen!'

Op dat moment was hij rillend en nat van het zweet wakker geschrokken. Heel stil was hij blijven liggen. Totdat hij zijn ogen weer dichtdeed en probeerde om de mooie stukken van de droom weer voor zich te halen, en ontdekte dat het mooie van de droom niet was los te maken van het angstige. Al die roepende en scheldende mensen die het uitriepen dat ze naar de hel moesten – vreselijk was het.

Zijn moeder had, tegen haar gewoonte in, een bezorgde en afwijzende blik in haar ogen gekregen toen hij haar in de vroege morgen vertelde wat hij had gedroomd.

'Je moet zulke dingen niet dromen, Mart.'

'Riepen ze echt "Weg met die smeerlappen"?' had ze na een poos ineens gevraagd. 'Jongen toch, wat een nare droom! Praat er maar met niemand over, ook niet met vader, Mart.'

Je zou de Heere er maar verdrietig mee maken. En dat is iets wat jij niet zou willen, hè kind?’

Nee, dat wilde hij niet. Hij had toen nog eens naar het gezicht van zijn moeder gekeken en zag dat het anders stond dan anders. Zorgelijker, minder liefkozend. Hij snapte het niet. Wat was er toch met die Pieterdroom? En toen ze hem vroeg of hij haar wilde beloven dat hij het aan niemand zou vertellen, had hij gezegd: ‘Tuurlijk, moeder, dat zal ik nooit doen.’

De droom bleef nog lang in zijn hoofd na-ijlen. Hij wist zich er geen raad mee. Het was zo’n mooie en fijne droom, maar het was ook zo vreemd en angstig. Soms wenste hij, als hij ’s avonds naar bed ging, dat de droom zou terugkeren, dat hij weer bij de koek-en-zopietent was en hij Pieter zou zien bij het verkleden, en met Pieter in de schuur was. Maar dan wonnen de afschuw en de angst het weer, en hoopte hij nooit meer zo te dromen. Dan vroeg hij aan de Heere of die droom nooit meer zou terugkeren en vroeg hij om vergeving dat hij dat eens had gedroomd. ‘Niet omdat wij het verdienen, maar om Jezus’ wil, uit genade. Amen,’ prevelde hij er achteraan.

Als hij daarna Pieter weer eens zag, moest hij denken aan die droom en dat hij hem aan zijn blote borst had gedrukt. En dat hij dat fijn had gevonden. Onvergetelijk.

Aan niemand had hij de droom verteld. Alleen aan Hein, de knecht die toen bij zijn vader werkte en die hem soms ‘kindvriend’ noemde. Negentien jaar ouder was Hein, en toch waren ze vrienden. Hoewel, wat er vlak daarna op het Buitenland gebeurd was... Misschien was dat wel het ergst van alles. Niet aan denken, niet aan denken! Maar alle stemmen toeterden nu door elkaar in zijn hoofd.

‘Mart, Mááárt!’ hoorde hij ineens door de avond roepen. Het schalde over het erf. Het was zijn moeder. Hij liep het boenhok uit en wandelde gehaast naar haar toe.

‘Och kind, ben je hier. Ik maakte me zorgen om je.’

Toen ze samen naar binnen liepen, knipoogde oom Johannes naar hem. Mart zocht de blik van Hein, maar die leek hem

niet te zien, die had alleen maar oog voor die ene. Het maakte hem een beetje jaloers. Tot later in de avond, toen Hein een hand op zijn schouder legde en zei: 'Goed dat je er ook bent, jonge vriend.'

Mart voelde dat hij een kleur kreeg, en zei bijna onhoorbaar: 'Ik snap mezelf niet, Hein, maar ik vind je nog steeds aardig.' Hij wendde zijn blik af en zei toen, zo zacht dat Hein het niet hoorde: 'En soms een schoft.'

2

Het was er niet om te doen geweest. Absoluut niet. Maar het gebeurde zomaar op die morgen van een mooie heldere winterdag.

‘Het zal weer wezen,’ zei zijn vader zoals altijd. Dat was het teken dat het half elf was, het einde van de koffieschaft. Het was ook de dwingende aanmoediging om weer aan het werk te gaan.

‘Met dank voor de koffie en de Zeeuwse bal,’ zei Joep, terwijl hij opstond om weer aan het werk te gaan.

‘Dat is goed, hoor,’ zei Marts moeder dan.

Het was alle ochtenden hetzelfde, dacht Mart, die kerstvakantie had.

Na de koffie ging ieder zijn gang, deed wat hem te doen stond. Joep Vergun, de knecht, was bezig in de gereedschapschuur. Vader had hem een jaar of vier terug aangenomen nadat Hein, na veel gedoe, de boel in de steek had gelaten en was vertrokken.

‘Joep is me nog wel te jong,’ had zijn vader gezegd, ‘maar hij is sterk en werkt graag.’ Daarmee was alles gezegd en was Joep Vergun de nieuwe boerenknecht op Oudervrucht 1873 in De Donkel onder Hoog Waardenburcht geworden.

De eerste jaren was Joep voor Mart gewoon een aardige knecht op de boerderij. Tot een paar maanden terug, toen ze samen aan het werk waren en Joep ineens vroeg: ‘Heb je een fijne nacht gehad, Mart?’

Hij had opgekeken, recht in de ogen van Joep. 'Wat bedoel je daarmee, Joep? Ik heb prima geslapen, alleen wat kort. Gisteravond hadden we jaarvergadering van de knapenvereniging.'

'O,' was alles wat Joep zei.

Mart stond stil, deed een stap in Joeps richting, keek hem aan en zei: 'Wat een rare vraag, Joep. Waarom stel je die?'

'O, zomaar. Een beetje plagen,' antwoordde Joep, terwijl hij hem aankeek.

Even, heel even voelde het raar toen hun blikken elkaar ontmoetten. Mart had geen idee wat er op dat moment gebeurde. Hij kon het ook geen woorden geven, maar later moest hij er veel aan terugdenken. Soms zocht hij ernaar, weer even dat ondefinieerbare en aanstekelijke oogcontact hebben, maar het kwam niet meer voor. Alsof Joep het wilde ontlopen.

Hij liep naar de jongveestal om verder te gaan met zijn werk, toen hij in het voorbijgaan achter een stalraampje in een flits een schim zag bewegen. Hij stond stil, deed een stap achteruit en tuurde door het raampje, waarin een scheur zat en dat bijna geheel bedekt was met grijs stoffig spinrag. Buiten stond Joep, die zich onbespied waande. Hij stond te plassen. Mart liep door en ging verder met zijn werk.

Gedurende die dag, avond en nacht kon hij dat beeld, die schim in de stal niet meer kwijtraken. Was hier Kolk weer aan het werk? Generaal Kolk, de aanvoerder van het leger dat hem naar de ondergang wilde voeren. Hij vocht ertegen, probeerde andere beelden in zijn hoofd te krijgen. Maar het was alsof het beeld zich, naarmate hij er meer tegen vocht, sterker in zijn hoofd vastzette. Het werd hem te sterk en op de dagen dat hij niet naar school hoefde, ging hij, als niemand hem zag, na koffietijd voor het raam staan, wachten tot Joep zou verschijnen. Die had er een vaste gewoonte van gemaakt om na de koffieschicht op dezelfde plek te gaan plassen. Hij kon dan bijna alles zien en ook dat Joep, als hij klaar was, een bepaalde beweging met de hand en arm maakte. Eén keer maar. Hij had de beweging ook een keer geprobeerd, maar hij snapte niet wat de be-

tekenis was en waarom Joep het deed. Hij kon aan niemand vertellen dat hij daar weleens ging staan om te kijken. En elke keer schaamde hij zich ervoor en nam hij zich voor om het nooit meer te doen. En toch gebeurde het steeds weer. Hij móest kijken, het was onbedwingbaar. Het was maar goed dat Joep het niet wist, hoewel hij daaraan begon te twijfelen.

Een keer, toen hij er weer had gestaan, was er een heel klein streepje op het raam schoongeveegd. Als hij er doorheen keek, kon hij Joep scherper zien. Hij tuurde erdoor. Toen had Joep zijn hoofd een beetje schuin gedraaid. Er stond een vreemd lachje op zijn gezicht. Hij had zich abrupt omgedraaid en was weggelopen. Zou hij hem gezien hebben? Hij zou het nooit meer doen. Maar een paar dagen later stond hij er weer, een meter extra van het raam af. Bijna roerloos stond hij stil. De minuten verstreken. Geen Joep.

Net toen hij wilde weglopen verscheen hij. Na het sluiten van de deur was het vijf passen lopen. Vijf passen naar de plek, dan de voeten iets uit elkaar. Mart maakte met een vinger het bijna onzichtbare streepje schoon. Hij gluurde. Joep was iets anders gaan staan, alsof hij iets wilde laten zien. Al Marts vezels waren gespannen, zijn hart bonkte. Wat deed hij hier?

Toen draaide Joep zijn hoofd om. Een fractie was het alsof hij hem aankeek. Ach nee, dat leek natuurlijk maar zo; het kwam door de scheur in het glas en het spinrag. Hij liep niet schielijk weg, maar dook met zijn hoofd naar beneden en liep gebogen bij het kapotte raam vandaan.

Had Joep hem gezien? Wist hij het nu van hem, of verbeelde hij het zich maar? Het was vast een vertekend beeld door die scheur in het glas.

Hij ging weer aan het werk.

'Ik walg van je,' zei hij hardop tegen zichzelf, toen hij vlak langs zijn vader liep.

'Wat zei je, Mart?'

'O niks, helemaal niks.'

3

Ze stonden vanwege de gure wind nog even in het fietsenhok te roken en te kletsen. Zij met z'n drieën, zoals altijd, bij elkaar; het vriendengroepje. Ze kwamen uit dezelfde streek en fietsten met elkaar op. In de klas waren zij de smaakmakers, sportief, en populair bij andere leerlingen. Mart van Bunnik hoorde er zeker niet bij. En toen hij na de laatste les halverwege de middag van school wegfietste, keek Chris zijn richting uit en riep ineens: 'Hé, gore homo!' Het klonk luid en duidelijk. Peter en Jo lachten er hartelijk om. Ook andere jongens in hun buurt keken op en lachten schamper. Het klonk gretig.

Het gelach trof hem als een rake vuistslag. Even hield hij zijn benen stil, een seconde maar. Toen fietste hij weg, zo hard mogelijk. Weg van hier, van de woorden, en van de lach. De lach die leek te echoën tegen de tegels van het plein, tegen de muren en door de straten. Hij keek niet op of om. Verder, weg! Maar hoe ver hij ook reed, het gelach bleef hem achtervolgen als een ziedende stormwind die hem voortjoeg, hem steeds opnieuw inhaalde en omsingelde.

Hij had geen flauw idee wat het betekende. Wat was dat voor woord, homo? De minachtende en spottende manier waarop het was geroepen, het instemmende hoongelach dat erop volgde, zei hem genoeg. En dat 'gore' deed er nog een schepje bovenop. Er was geen misverstand mogelijk. Hij was alleen gezet, alleen gegaan. Hij was een gore homo.

Hard fietste hij door. Ook al was hij buiten adem, hij moest doorfietsen. De vernedering was te groot, de kwelling ondraaglijk. Maar diep vanbinnen voelde hij dat ontsnappen niet mogelijk was. Hij is anders. Hij alleen. Ook thuis is hij anders, altijd anders. Leen heeft veel vrienden en iedereen wil graag met hem omgaan. Maar niet met hem. Hij heeft alleen Jan Bruining. Die wil wel met hem meefietsen naar school, maar eenmaal daar gaat Jan ook zijn eigen gang. Jan zal ook wel gelachen hebben, de meeloper.

Het is ook geen wonder dat ze hem uitlachen. Hij met zijn geheimen en leugens. Het knelt hem op de borst. Hij kan niet goed denken nu. Wat hij voor alles wilde voorkomen gaat toch gebeuren: hij gaat zijn ouders teleurstellen. Zijn lieve ouders die zo veel van hem verwachten, die denken dat hij de eer van de familie zal hooghouden. Een goed mens wil hij zijn. Maar hij is het niet. Het komt natuurlijk door die gesloten kamer, waar Kolk de generaal is. Het was alsof hij tussen twee totaal verschillende krachten werd gemengeld. De duistere kracht trok hem als een zuigende kolk mee naar gruwelijke diepten.

Doodop, hijgend van inspanning reed hij helemaal tot aan Westbrug. Daar stopte hij. Westbrug? Verbaasd keek hij om zich heen. Er stond een halfopen vervallen schuur in het land, een soort schuilplaats voor dieren. Aan de overkant zag hij huizen staan. Hij stapte af en ging op een stapeltje oud hout in de open schuur zitten. Koud, guur, alleen, diep alleen en moe. Hij staaarde voor zich uit, zag niets en rilde.

Wat nu? Wat kon hij doen? Steeds weer hoorde hij die woorden en steeds weer rolde die lach erachteraan, tot ze in elkaar overvloediden. De engel des doods was gekomen, er was geen redding meer mogelijk.

Hij proefde bloed. Hij haalde zijn vingers uit zijn mond en keek naar zijn nagels. Tot bloedens toe had hij ze weer stukgebeten. Het deed verdraaid veel pijn, maar het was een goede pijn. Het was andere pijn.

Hij sloot zijn ogen, wreef over zijn gezicht. Hij wilde niets horen, maar zijn gedachten kon hij onmogelijk stilleggen. Telkens weer zag hij de jongens in het fietsenhok voor zich en klonk in zijn hoofd de echo van die woorden: gore homo, gore homo, gore homo. Wat had hij gedaan? En waarom lachten ze? Wie lachten er? En wie lachte er het hardst? Was Gerrit, de jongen die door generaal Kolk op hem was afgestuurd, er ook bij?

Het gevecht om hem naar de ondergang te zuigen was begonnen in het jaar waarin iedereen tegen hem leek samen te spannen: juffrouw De Hoop, Hein en Pieter. En niemand die het wist.

Twee legers waren er in zijn hoofd, het ene onder bevel van generaal Rein, en het andere onder generaal Kolk. De naam Kolk kwam van een verhaal van opa De Goe. Die vertelde over iemand die op zijn sterfbed in een vreselijke strijd gewikkeld was geweest. Zijn zonden waren als een kolk die de baas over hem was en die hem naar beneden zoog. Naar het binnenste van een aarddonkere zee. 'En de grote vis waarom hij smeekte kwam maar niet,' had zijn opa als laatste gezegd. Mart had er niet veel van begrepen. Maar het was hem duidelijk dat dat laatste stervensuur vreselijk moet zijn geweest.

Kolk en Rein, beiden in zijn hoofd. Kolk die hem naar de ondergang wilde zuigen, de brede weg op met als eindbestemming het helle vuur, en Rein die probeerde hem op de smalle weg te houden. Als de legers elkaar ontmoetten kreeg hij ondraaglijke hoofdpijnen. Alsof zijn hoofd barsten kon.

Dan verlangde hij hevig naar de eenzaamheid van zijn spelonk, de loze ruimte naast de keuken van de boerderij, waar de oven had gezeten, die hij door een gat in de stalzolder met een trapje kon bereiken. Daar in de donkere diepte voelde hij zich veilig. Daar trokken beide legers zich terug, verdwenen ze in hun kampementen.

Steeds weer echter kwam Kolk terug en verleidde hem met mooie woorden, heerlijke geuren en fijne beelden. Het

was om gek van te worden. Misschien was Gerrit, die zo opwindend rook, ook wel door Kolk gestuurd. Tijdens het volleyballen in de sportzaal had Gerrit een keer een verkeerde beweging gemaakt en dreigde hij achterover op de grond neer te komen. Mart kon hem nog net onder zijn oksels pakken, waardoor hij niet was gevallen. De lucht die aan zijn huid was blijven hangen had iets bijzonders. Telkens moest hij aan zijn handen ruiken. Zouden ze dat gezien hebben? Zou dat te maken hebben met dat rare, vreemde woord? Zouden ze op de knapenvereniging weten dat hij graag naast Johan zat? Hij kon Johan wel uittekenen, met dat lijf dat spanning opriep. Als hij Leen hoorde praten over zijn vriendinnen en zijn verliefdheden, leek dat wel een beetje op wat hij voor Johan voelde. Maar hij zou dat nooit tegen iemand zeggen.

Hij prevelde voor zich uit: 'Johan, ik wilde dat je bij me was.' Hij hield niet van hem zoals een jongen van een meisje hield, maar hij vond hem gewoon sympathiek. En soms, soms haatte hij hem.

Hij staaarde door de vervallen wanden van de schuur naar de neersijpelende regen. In vredesnaam, waarom riepen ze zulke woorden en wat bedoelden ze precies? Of zou dat woord ermee te maken kunnen hebben – maar dat konden ze toch niet weten, en zeker Chris niet – dat hij weleens naar Joep keek?

Hij staaarde naar de fietsers en auto's die passeerden en stond op. Het nare gevoel was wat aan het wegebben. Waar was hij hier eigenlijk? O ja, in Westbrug. Hij kwam hier nooit. Niets kwam hem bekend voor. Hoe laat was het? Vast al ver in de middag. Hij had het koud en hij had trek.

Ineens schrok hij op van geschuifel, voetstappen, een vrouw verscheen. 'Hé, vreemde jongen, ik ken je niet, maar ik zag je fiets staan. Wat is er met je?' vroeg ze.

Hij mompelde wat en liep haastig naar zijn fiets.

'Niet zo gehaast, jongen. Ik bedoel het niet verkeerd. Wat is er toch met je?' Ze had een vriendelijk, open gezicht.

'Ik ben verdwaald, geloof ik,' zei Mart. 'Omdat ik moe was, ben ik even gaan zitten.'

'Waar kom je vandaan?' Ze nam hem onderzoekend op.

'Van De Donkel in Hoog Waardenburcht,' zei hij.

De vrouw keek verbaasd. 'Zo ver? Je ziet er trouwens behoorlijk moe en koud uit. Kom eerst maar even bij me binnen, dan kun je wat opwarmen.'

Hij ging aan tafel zitten en keek om zich heen. Het was een gewoon rijtjeshuis, maar binnen was het mooier en voornamer dan bij hem thuis. Het was zelfs deftiger dan bij tante Marrigje. Die had maar één lamp boven de tafel, hier waren allerlei lampjes.

De vrouw zette een mok warme chocolademelk voor hem neer. Hij vouwde zijn verkleumde handen om de mok, roerde de suiker en nam voorzichtig een slok. Hij werd er vanbinnen warm en rustig van.

Een kwartier later ging hij met Sander, de oudste zoon van de vrouw, op weg naar De Donkel. Sander had aangeboden om een eindje met hem mee te fietsen, hij moest toch die kant uit. Onderweg praatte Sander honderduit. Hij zat in het laatste jaar van de hbs en had verkering met het mooiste meisje van de wereld. Hij glimlachte breed bij die woorden en keek toen opzij. 'En jij,' vroeg hij, 'heb jij al een vriendin?'

'Ik? Ik moet nog veertien worden. Maar er is wel een meisje van wie ik af en toe een briefje krijg. Ik geloof dat ze mij wel leuk vindt.'

'Hoe heet ze, Mart?'

'Ina.' Het glipte als vanzelf van zijn tong.

Ze fietsten stevig door; kromgebogen over het stuur torneden ze tegen de gure wind op.

Toen ze de wind meer in de rug hadden, vroeg Mart ineens – het gemak waarmee hij de vraag stelde, verbaasde hem zelf: 'Sander, weet jij wat een homo is?'

Sander keek met een blik vol afkeuring naar hem opzij. 'Hé, bah... Hoe kom je daar ineens bij?'

'Nou,' zei Mart, terwijl hij probeerde zijn gezicht in de plooi te houden, 'dat woord hoorde ik gisteren. Ik weet helemaal niet wat het betekent. Is het soms een scheldwoord?'

'Homo's zijn er in de stad,' zei Sander. 'Dat zijn mannen die het met andere mannen doen. Walgelijk, ik moet er niet aan denken.'

'Ja, walgelijk,' zei Mart.

Toen Mart het terrein om hen heen weer herkende, bedankte hij Sander. 'Ik weet nu zelf de weg naar huis wel weer.'

'De mazzel,' zei Sander. 'Doe je Ina de groeten van me? Zeg maar dat ze de groeten krijgt van de knappe Sander!' Hij lachte en zwaaide en sloeg linksaf.

Mart reed door tot aan het bruggetje dat uitkwam bij het landje met het wilgenbosje dat ze, omdat het aan de overkant van de rivier lag, een paar kilometer bij de boerderij vandaan, het Buitenland noemden. Hij zette zijn fiets tegen het hek bij het bruggetje en liep het land op. In de luwte van het wilgenbosje en het houten schutje ging hij op zijn schooltas zitten. Hij wilde niet naar huis. Hij tuurde over het weidse land. De mist kwam alweer opzetten. Dat is het dus, het heeft te maken met wat mannen met andere mannen doen. Walgelijk, dat had hij gezegd. En hij had er lelijk en afkeurend bij gekeken.

Mart zuchtte diep en voelde de donkere gedachten weer terugkomen. Het was weer oorlog. De legers van Rein en Kolk stonden tegenover elkaar. Hier was het gebeurd, zes jaar geleden. Hier, op deze zelfde plek. Hij zou die ochtend nooit meer vergeten.

'Neem Mart maar mee, Hein, als je de sloten van het Buitenland gaat uitmaaïen,' had moeder tegen de knecht gezegd. Samen met Hein was hij over het riviertje hierheen gevaren, Hein voorin op de roeiplank. Hij zat tussen Heins benen geklemd. Samen hadden ze de roeispanten vastgehouden. Er was er een bij die piepte, maar hij had het niet echt gehoord. Hij hoorde alleen Hein: 'Voorover, los, omhoog en aantrekken,' had hij elke keer bevelend gezegd. Of waren het andere

woorden geweest? Hij wist het niet meer. Hij wist wel dat het niet fijn was, dat Hein anders deed dan anders. Zijn stem klonk anders, gejaagder, heser ook. Toen vertelde Hein geen mooie verhalen over de roomse kerk waar hij weleens naartoe ging. Hij zei niet zo veel.

'Jij bent wel te vertrouwen, hè Mart?' had Hein ineens gevraagd. 'Jij bent niet zo'n kletser als die Pieter waar je over gedroomd hebt, dat geheim dat je me vertelde. Dat mocht je niet van je moeder, toch? Ik heb je niet verraden toen ze het aan mij vroeg. Ik zal jou ook een geheim vertellen. Je moet me wel beloven dat je het aan niemand zult vertellen. Als jij dat aan niemand vertelt, krijg jij een mooie duif van me. Spreken we dat af? Nou?'

Mart had geknikt.

'Hand erop,' had Hein gezegd. Hij had zijn hand uitnodigend naar voren gestoken. Mart had zijn kleine hand er bovenop gelegd. Daarop had Hein goedkeurend geknikt en zijn mooie witte tanden bloot gelachen, maar hij lachte niet echt.

'Heel goed, Mart. Nou hebben wij een mannenafpraak gemaakt. Niemand zal het ooit van ons weten. Net als met jouw droom; die vertellen we ook nooit verder. Maar als je het ooit aan anderen vertelt, dan zal ik ook jouw geheim doorvertellen. Je bent gewaarschuwd.'

Het was vreemd zoals Hein zich nu gedroeg. Het was net of hij boos was, boos op hem. Maar waarom? Hij had toch niets gedaan?

'Weet je nog, Mart,' ging Hein verder, 'dat ik je vertelde over die mooie misgewaden bij ons in de kerk? Vroeger, toen ik zo klein was als jij, werkte ik soms in de kerk. Ik zal je laten zien en voelen wat een van die jurkendragers bij mij deed. Ik hield me groot, net zo groot als jij je nu gaat houden. Je bent al een grote jongen, Mart. Goed. Ga op je knieën voor me zitten met je gezicht naar me toe. Toe, ga op je knieën zitten.'

Mart gehoorzaamde. Het voelde raar, het maakte hem angstig.

'Ja zo, recht voor me, op je knieën. Heel goed. Nee, niks vragen. Doen. Vooruit. Goed, op je knieën nu. Ik zal je wel sturen.'

Hij had zich verlegen en klein gevoeld. Zijn hart bonsde tot in zijn keel, maar de bevelende, dwingende stem van Hein was sterker.

'Kijk me aan,' zei Hein streng. 'Kijk me strak aan, Mart.'

Mart was als verdoofd. Een huivering trok door hem heen. Het was vreselijk angstig. Hij dacht dat hij stikte. Ineens bukte Hein zich over hem heen, hij voelde een hand. Toen was Hein ineens weer rechtop gaan staan en kwamen de bevelen weer.

'Kijk me aan, Mart. Doe wat ik zeg. Wees niet bang. Kijk me aan, Mart. Denk maar aan die verrot mooie Pietertje, jij engelenkind. Jij wel hé, een Van Bunnik. Kijk me aan, kijk me aan. Ja, zo. Ik heb meer verdiend dan de liefde van een kind.'

Mart sloeg zijn ogen op en keek Hein aan. Heins gezicht verstrakte. Op zijn gebruide wangen lag een rode gloed. Hij zuchtte, steunde. Zijn onderlichaam schokte. Mart hoestte en spuwde.

En ineens was het voorbij. Hein sloeg zijn ogen op. Mart sloeg de zijne neer. Geritsel van werkkleren.

'Zo,' zei Hein schor. Hij schraapte zijn keel. 'En nu gaan we aan het werk en je weet het: zwijgen!'

Hij kreeg zijn duif en later, net voordat Hein ineens vertrokken was ook nog een rozenkrans met een kruisje en het beeldje van de Heere Jezus erop. Hier had hij het begraven. De rozenkrans had hij eerst met een steen aan gruzelementen geslagen. 'Weg met de afgoden,' had hij gezegd toen hij het gat dichtgooide. Waarom had hij toen niet ook dat beeldje kapotgeslagen?

Hij knielde neer en begon met zijn handen wild in de aarde te wroeten. Hier moest dat kettinkje ergens liggen. Hij haalde een botje naar boven. Dat was van de duif van Hein. Hij ging voorover liggen op de koude, vochtige grond en hilde

stilletjes. Wanhopig begon hij met zijn vuisten op de aarde te slaan. De hoofdpijn was niet te harden. Hij snikte hulpeloos. Toen richtte hij zich weer op, sloeg de aarde van zijn handen. Hij was helemaal alleen. Hij keek naar zijn handen. Ze waren vuil en koud, zijn vingers voelden stijf. Was hij maar weg. Was hij maar helemaal weg. Hoefde hij maar niets meer te voelen en niets meer te denken.

Hij dacht aan zijn ouders. Nee, ze mochten niet weten dat de jongens op school hem hadden uitgescholden. Ze mochten niet weten dat alles mislukt was. Dat het hem niet zou lukken om hun zorgen weg te nemen. Hij was liever dood. Gore homo. Bah. Vreselijk. Was hij hier ook maar begraven. Hij strekte zich uit op de omgewoelde aarde en bleef met zijn hoofd op zijn schooltas stil liggen. Hij was op, doodop. Hij sloot zijn ogen en soesde weg.

Hoe lang hij daar had gelegen, wist hij niet. Een stem wekte hem. Het was Joep. Hij was op weg naar huis en had de fiets tegen het hek zien staan. Haastig en een tikje ongerust kwam hij achter het wilgenbosje kijken. Hij pakte hem bij de schouders en schudde hem voorzichtig door elkaar.

‘Mart, jongen!’ zei Joep ongerust. ‘Wakker worden! Je slaapt toch zeker alleen maar, hé?’

Mart richtte zich op, en keek Joep aan.

‘Hé, gluurdertje, ze zijn behoorlijk ongerust thuis,’ zei hij. ‘Ze hadden me gevraagd om naar je uit te kijken. Leen is al naar Jan Bruining gestuurd om te vragen of hij wist waar je was. Hij vertelde dat je vanmiddag na school zonder op iemand te wachten als een razende naar huis was gefietst. Er was wat gebeurd, zei Jan, maar dat kon niet de reden zijn waarom je ineens zo veel haast had. Kom, dan breng ik je thuis.’

Joep pakte hem bij de schouder en duwde hem in de richting van de fietsen. Onder het lopen zei hij: ‘Wat is er toch met jou?’

Gedwee liep Mart mee en even vlijde hij verward zijn hoofd tegen Joeps bovenarm.

‘Het is goed, jongen,’ zei Joep.

Op de boerderij kwam moeder Teuntje hun tegemoet. ‘Waar bleef je toch zolang, Mart?’ riep ze uit. ‘We waren zo vreselijk ongerust.’

‘Ik weet het allemaal niet zo goed,’ zei Mart een tikje afwerend. ‘Ik ben moe en heb het vreselijk koud. Ik ben helemaal verkeerd gefietst. Verdwaald.’

‘In Het Buitenland was hij,’ zei Joep.

‘Ga maar naar bed, Mart,’ zei moeder. ‘Morgen praten we wel verder.’

Hij ging naar boven, kleepte zich uit en hij had het zo koud dat hij meteen onder de dekens kroop. Hij rilde, zijn lippen kon hij nauwelijks stilhouden. Ik bid vanavond wel onder de dekens, dacht hij, maar hij was zo uitgeput dat hij zonder te bidden in slaap viel.

De volgende dag deed alles pijn vanbinnen. Hij had koorts, pijnlijke spieren en een stijve nek. Hij ging niet naar school en helpen met melken lukte ook niet. De hele dag bleef hij in bed.

Af en toe kwam moeder even kijken. Ze was bezorgd en lief, bracht hem wat eten en drinken. Hij had geen trek en weinig dorst, maar ze drong aan. Ze bleef aan zijn bed zitten tot hij wat van zijn melk had genomen en legde een koele hand op zijn gloeiende voorhoofd.

‘Kind,’ zei ze zacht, ‘wat is er toch met je?’

Hij hield zijn ogen gesloten. Dit wilde hij juist niet horen! Nu maakte zijn moeder zich ook nog eens zorgen om hem. Hij zei: ‘O, niets bijzonders. Ik ben alleen ziek.’

Ze gaf hem een zoen op zijn voorhoofd. ‘Je bent mijn lieve kind.’

Op een avond krijgt Mart een geheimzinnig telefoontje. De beller wil niet zeggen wie hij is, maar hij blijkt Mart wel goed te kennen. De week daarop, op hetzelfde tijdstip, gaat de telefoon opnieuw, en de week daarop weer. De telefoontjes beangstigen Mart, maar maken hem ook nieuwsgierig. Er breekt een periode aan waarin hij hard wordt geconfronteerd met zijn gescheurde leven en eenzame strijd. Bestaat er voor hem wel een begaanbare weg om met zijn geardheid te leven? Als de anonieme beller hem op een avond naar een lege fabriekshal lokt, komt Mart voor een beslissende keuze te staan. Een aangrijpend verhaal over de strijd tussen wat in je leeft en hoe je wilt zijn.

Teus Dorrepaal (1944) is lid van de Provinciale Staten van Friesland en doorverteller van verhalen. *Praat er maar niet over* is zijn debuutroman.

‘Ontroerend! Van het begin tot het einde. Dorrepaal laat de hoofdfiguur Mart, in verschillende tijdvakken van zijn leven, dicht bij de lezer komen. Om stil van te worden...’

– Arno Brok, commissaris van de Koning in Fryslân

‘Teus Dorrepaal beschrijft de zoektocht van een man naar zijn echte zelf. Over verstoten en gekend zijn gaat het, over vervreemding en identiteit en uiteindelijk over thuiskomst en uitkomst. Een doorleefd boek.’

– Ruth Peetoom, bestuurder en predikant

NUR 402

